

Son senelerde dünya demir ve çelik ticareti

Haricî ticaret ecnebi memleketlerle yalnız mal mübadelesini ifade etmemektedir. Haricî ticaret aynı zamanda dünya ihtiyacını temin içinde iştirak, ecnebilerden gelen siparişler neticesinde yerli kuvvetleri işgal, fabrika ve sair ulusal tesisatın kapasite ve randımanlarından azamî derecede istifade, sarfiyat meselesini tanzim ederek kazancı arttırmak, bununla beraber vatanda yetişmeyip te mübrem olan iptidâî madde ve erzakın yabancı ülkelerden ithalâtım temin etmek demektir. Binaenaleyh haricî ticaret sahasında hususî ve ulusal ekonomiye ait ihtiyaçlar birbirleriyle karşılaşmaktadırlar. Bu ihtiyaçların temini yolundaki milletin muttarit ve mütamadî çalışmaları, haricî ticareti tevsî ve takviye hedefini göz önünde tutmaktadırlar. Bundan maada haricî ticaretin milletler arasındaki anlaşma, temas ve kültür mübadelesi için nekadar mühim bir unsur teşkil ettiği, aynı cins ve kandan olan uluslar arasında daimî irtibat vasıtası olduğu aşikârdır.

Haricî ticarete, inkişaf eden branşın ve mal cinsinin ayrıca bir ehemmiyeti vardır. Meselâ Almanyanın son beş sene zarfındaki demir ve çelik mamulâtı, demir ve çelik halitalar yan mamulât, çubuk, ray, saç, üniversal çelik, tel, boru,

demiryol teçhizatı gibi eşya ihracatı tetkik edilirse bunun muntazamen yükselerek 5 sene zarfında iki misli arttığını görürüz:

Seneler	Ton
1933	1.489.300
1934	2.027.200
1935	2.580.800
1936	2.974.400
1937	2.933.200

1933 senesinde beynelmil çelik kartelinin mukavelenamesinin tecdit edilmesi, diğer taraftan 1932 - 33 en zayıf senelerinden sonra dünya ekonomisinin sıhate doğru yol alması demir ve çelik haricî ticaretinde de yeni bir safhanın başlanmasına sebep oldu. Almanyada parti mücadeleleri bertaraf edilerek iktisadiyatın tek bir fırka eline geçmesi Almanyanın dahilde demir ve çelik istihlâkının arttırıldığı gibi ihracatının tezayüdünü teşvik etmiştir. Başlıca müstahsil memleketleri olan Amerika B. D., İngiltere, Belçika - Lüksemburg, Almanya, Japonya ve Fransa'nın 1924 ilâ 1937 senelerinde demir ve çelik ihracatındaki tahavvülâtı aşağıdaki grafikte görülür: (1000 ton üzerinden).

Seneler	Avus-turya	Çekos-lovakya	Maca-ristan	İtalya	Holanda	İsveç	Polonya	S. Rusya	Japonya	Hind.	Kanada
1933	46,0	145,4	38,3	55,0	273,4	211,9	281,4	491,4	220,6	407,9	96,2
1934	61,3	198,5	67,7	86,9	274,8	264,7	260,5	440,4	322,8	423,0	128,6
1935	81,2	258,9	139,0	98,6	229,0	262,7	254,6	432,6	397,8	481,7	193,2
1936	114,5	308,1	133,0	74,3	270,2	291,3	269,8	481,9	446,0	617,2	261,5
1937	241,0	421,5	145,7	83,7	279,9	342,5	296,2	394,1	400,0	623,8	247,5

Diğer on iki müstahsilin demir ve çelik ihracatı 1933 ilâ 1937 senelerinde 1000 metrik ton itibarile son cetvelde kayıtlıdır.

Aşağıdaki grafik ve 1933 - 37 ihracat cetveline bakılırsa Amerika Birleşik Devletlerinin harice demir ve çelik satışı son beş sene zarfında 6 misli arttığını görürüz. Aknanyanm ihracatı ise Saar eyaletinin ilhakile 1936 ve 1937 senelerinde 1933 dekinden 1. 500.000 ton artmış ve buna mukabil Fransa ihracatı 1933 e nazaran 400 bin ton, 1934 e nazaran da 750.000 ton azalmıştır.

İkinci derecedeki demir ve çelik ihracatçı memleketlere gelince kemmiyet itibariledir ki, mamulât ve fiatlarındaki farklar şayanı dikkattir. İsveçin yüksek nevi çelikleri ile Hollandanın ham çelik ve demirleri keyfiyet ve fiat itibarile mukayese edilemez bir derecededir. Buna rağmen miktar itibarile İsveç, Avusturya, Çekoslovakya, Macaristan, Hindistan ve Kanadanın ihracatlarında son 5 sene zarfında muntazam bir artış kaydedilmektedir. Halbuki Holanda, İtalya, Polonya ve Mançuko ihracatları aşağı yukarı aynı seviyeyi muhafaza etmişlerdir.

Beş başlıca ve 12 ikinci derecedeki müstahsilin demir ve çelik ihracatını sair ufak memleketlerin demir ihracatı ile cemederek son beş sene zarfındaki dünya demir ihracatındaki tebedülü görürüz.

Metrik ton üzerinden

Seneler	Başlıca memleket	İkinci derecedeki 12 memleket	Sair ufak memleket	Yekûn
1933	9.220.100	2.267.500	112.400	11.600.000
1934	10.973.500	2.660.100	166.400	13.800.000
1935	10.418.800	3.204.900	176.300	13.800.000
1936	10.593.500	4.046.000	160.500	14.800.000
1937	14.409.300	3.715.900	174.800	18.300.000

Son cetvele bakılırsa dünya demir ve çelik ticareti 1933 senesinde aşağı yukarı 11,6 milyon ton iken 1934 te 2,2 milyon ton, 1936 da yine 1 milyon ton ve 1937 de 3,5 milyon ton artarak 18.300.000 tona çıkmıştır. Bilhassa 1936 ile 1937 arasındaki haricî demir ticaretinin artışındaki

hamle ticaret tarihinde az görülen hadiselerden dir. 1937 senesinin demir ve çelik kıtlığı, bilhassa Japonya ve Çin gibi Uzak Şark piyasalarındaki fazla revaç bununla beraber başlıca memleketlerin silâhlanma faaliyeti, İspanyadaki sivil savaş demir ve çelik istihlâkinin tezajüdüne sebep olmuşlardır.

1937 senesinde haricî demir ticaretinin miktar itibarile 18,3 milyon tona çıkmasına rağmen, bu rakam 1927 ilâ 1929 tutarları ile mukayese edilirse % 13 - 15 nisbetinde daha az olduğu görülür, çünkü o senelerdeki dünya demir ve çelik ticaretinin yekûnu 20 ilâ 21 milyon ton radelerinde idi. Dünya ekonomisinin sun'î kalkınması, fiatların istikrarı ile haricî kredilerin teşmili, sermayenin serbest hareketi, büyük servetlerin fabrika ve tesisatlara yatırılmasını teşvik etmekle beraber beynelmilel piyasayı tamamen canlandırmıştı. Neticede demir ticareti 3 sene müddetle aynı seviyeyi muhafaza etmeğe muvaffak olmuştu.

Bu vesile ile, dünya demir ticareti yeniden 1927 - 29 seviyesine çıkar veya o seviyeyi aşabilir mi, suali akla gelir. Dünya demir ve çelik ihtiyacı mütemadi bir tahavvüle maruz olduğu aşikârdır. Bu ihtiyacı dahilde temin etmek amacı ekseri melekelerde bir fikri sabit olmuştur; demir ve çelik kıtlığını meydana çıkaran Umumî Harp, bundan sonraki harp ihtiyacını temin yollarını aramak, demir endüstrisi tesisi veya tevsiî çarelerini düşündürmüştür.

Harbi Umumîyi müteakip senelerde İtalya, Holanda, Yugoslavya ve Sovyet Rusya demir endüstrisindeki kalkınma deniz ardı memleketlerinden Hindistan, Cenubî Afrika İttihadı, Avustralya, Kanada ve Japonya çelik fabrikalarının inkişafı, Türkiye, İran, Mısır, İrlanda, Brezilya gibi genç memleketlerde demir ve çelik sanayiini vücuda getirme yolunda alınan tedbirler dünya demir ticaretinin yeni tahavvül ve inkişaflarına yol açmaktadır.

Memleketin demir ihtiyacını dahilde temin etmek iradesi endüstrileri genç olan bazı memleketlerin 1929 ile 1937 senelerindeki çelik istihlâk miktarı aşağıdaki mukayeseli cetvelden kâfi derecede anlaşılmalıdır: (ton üzerinden)

Memleketler	1929	1937	Tezâüt miktarı
İngiliz Hindis.	584.000	900.000	316.000
Cenubi Afrika İttih.	39,000	300.000	216.000
Avustralya	440.000	1.200.000	760.000
Japonya - Mancuko	2.294.000	6.000.000	3.706.000
Sovyet Rusya	4.903,000	17.818.000	12.915.000
Yekûn	8.260.000	26.218.000	17.958.000

Son 8 sene zarfında 5 memleketin çelik istihsalâtında 18 milyon ton bir tezayüt şayanı

dikkattir. Binaenaleyh cetvelde ismi geçen memleketlerin ihtiyacını kapatmada beynelmilel demir piyasasının hissesi oldukça azalmıştır. Bu vaziyet, evvelden demir ve çelik ihracatçısı olan memleketlerin ihracatı üzerinde tesirsiz kalmamıştır. İmalâta nisbeten ihracat hissesi son senelerde oldukça azalmıştır.

Aşağıdaki cetvel başlıca demir müstahsillerinin 1929 ve 1937 senelerindeki çelik imalâtının umum istihsal ve ihracat miktarlarıyla umum istihsale nazaran ihracat nisbetindeki tahavvülü göstermektedir: (milyon ton üzerinden)

Memleketler	1929			1937		
	Umumî çelik istihsali	İhracat		Umumî çelik istihsali	İhracat	
		Ham ve mamul çelik	İstihsalata olan % nisbeti		Ham ve mamul çelik	İstihsalata olan % nisbeti
Almanya	16,25	5,00	30,8	19,85	3,55	17,9
Fransa	12,00	4,10	34,2	7,92	1,99	25,1
İngiltere	10,12	4,22	41,7	13,43	2,65	19,7
Belçika - Lüksemburg	6,82	5,56	81,5	6,38	4,88	76,5
Yekûn	45,19	18,88	41,8	47,58	13,07	27,5

Cetvelde isimleri geçen 4 müstahsilin çelik istihsali 8 sene zarfında 45,2 milyon tondan 47,6 milyon tona çıktığı halde aynı seneler zarfındaki ihracat yekûnu 18,9 milyon tondan 13,1 milyon tona inmiştir. Bu 6 milyon tonluk bir tenakus evvelce azamî ihracatın % 30 unu teşkil etmektedir. Aynı cetvel bu dört müstahsilin çelik ihracatının umum İstihsalata olan nisbetini % 42 den % 28 e indiğini göstermektedir.

Tabiidir ki, bu hal daimî ve sistematik hâdise değildir. Fakat dünya demir haricî ticaretinin umum İstihsalata nazaran azalmağa yol tutması şayanı dikkattir. Binaenaleyh ancak fevkalâde müsait şartların tesir etmesi dünya demir piyasasının 1927 - 1929 seviyesine çıkmasına yardım edebilir.

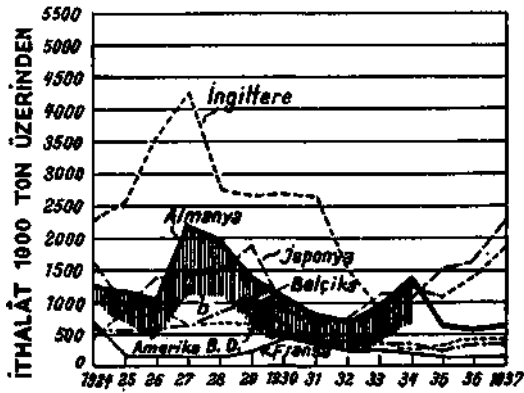
Bununla beraber bazı mamulâtın piyasadaki revacı, kendisine mahsus başka yollardan geç-

rek yukardaki hâdisatın aksi harektinde artması çok muhtemeldir. Buna misal olarak demir ve çelikten mamul otomobil, kamyon gibi nakil vasıtalarının; ağır çelik mamulâtın yerine daha hafif mamulâtın ihracındaki tezayüdünü zikredebiliriz.

Alelûmum ihracatı azalan demir ve çelik mamulât arasında demiryol malzemesi, yarı mamul eşya, çubuk ve forma çelik, kaplama tel ve demiryol vagonları mevcut iken, ihracatı çoğalmağa yüz tutan çinkolu teneke, saç, çelik borular şayanı dikkattir. Halbuki haddeden geçirilen tel, dökme boru ve sair mamulât 1937 de bile 1930 seviyesini muhafaza etmiştir.

Başlıca beş müstahsilin demir ve çelik ithalâtına gelince 1924 ilâ 1937 ithalâtı 1000 ton üzerinden çizilen aşağıdaki münhaniden görülebilir:

1924-1937 SENELERİNDE BAŞLICA
MEMLEKETLERİN DEMİR VE
ÇELİK İTHALATI

Herhangi bir memleket demir ihtiyacını dahilde temin meselesini halletmiş de olsa bazı evsaf ve nevideki demir ve çelik mamulâtını hariçten ithal etmek mecburiyetinde kalmıştır. Bun-

dan dolayı başlıca demir müstahsili memleketler arasında demir ve çelik mübadelesi ve bağlantıları mevcuttur. Bilhassa ham demir, yan mamul eşya ile ham madde kıymetlendirilmesi muhtelif memleketlerde yapıldığından demir ve çelik cereyanı bir memlekettten öbürüne geçmektedir.

1937 senesinde dökme demir ithalâtı senevi bir milyon ton ile Japonya ön safta gelmektedir. Japonya dökme demiri komşu Mançuko, Sovyet Rusyadan aldığı gibi Hindistan ve Amerika B. Devletlerinden de ithal eder. Başlıca demir müstahsili olan İngilterenin senevi demir ve çelik ithalâtı 730.000 tondur. Belçika - Lüksemburgun ithalâtı da 300.000 tonu bulmuştur, İsveçin senevi demir ithalâtı 200.000 ton iken Almanyanın hariçten ham demir tedariki 160.000 tona baliğ olmuştur.

Demir istihsal eden memleketlerin son senelerde ham demir ve demir halita ithalât ve ihracatları (metrik ton üzerinden):

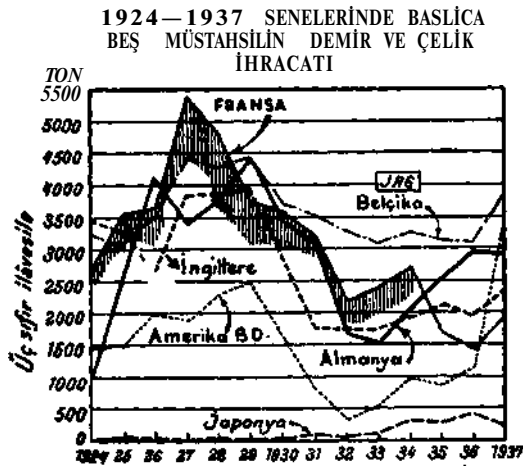
Memleketler	İthalat			İhracat		
	1929	1936	1937	1929	1936	1937
Almanya	177.212	112.834	159.551	433.388	245.145	100.789
İngiltere	155.477	315.611	734.244	553.839	113.355	169.857
Fransa	56.285	69.708	43.308	572.861	163.734	444.878
Belçika - Lüksemburg	673.791	279.994	307.932	121.010	62.704	48.993
Amerika B. D.	238.219	255.414	161.204	48.698	8.400	799.532
Yekûn	1.300.984	1.033.561	1.406.239	1.729.796	493.338	1.564.049

Yan işlenmiş demir ve çelik ithal eden müstahsiller arasında İngiltere haddehaneleri ön mevkii işgal etmektedirler. Kıymetlendirime maksadile yapılan ithalât 1929 senesinde 1.054 bin tonu bulmuşken 1937 de 540.000 tondur. Binaenaleyh İngilterenin yan mamul demir ve çelik ithalâtı son 8 sene zarfında aşağı yukarı bir misli azalmıştır. İkinci derecedeki yarı mamul demir müşterisi olan Japonya senede tahminen 200.000 ilâ 300.000 ton Mial etmektedir. Almanyanın yan mamul demir iştirası 1929 senesinden 1937 ye kadar yan yarıya inmiş ve 1937 de 67.000 tonu bulmuştur. Buna mukabil

Almanyanın yan mamul demir ihracatı da son 8 sene zarfında 350.000 ton, Fransanın 200.000 ton ve Belçika - Lüksemburgun 47.000 ton azalmıştır. Maamafih Amerika Birleşik Devletlerinin yan mamul çelik ihracatı aynı seneler zarfında 300.000 ton raddesinde, Kanadanın 64.000 ton, Avusturyanın 47.000 ve İngiltere ihracatı ise 22 bin ton bir tezayüt göstermektedir. Maamafih İsveçin yarı mamul ihracatında son 8 sene zarfında bir tahavül kaydedilmemektedir. Yeni hâdise olarak Mançukodan Japonyaya olan 130 bin ilâ 140 bin ton raddelerindeki mamul ihracatı şayanı dikkattir.

Başlıca müstahsillerin işlenilmiş demir ve çelik ticareti (metrik ton üzerinden)

Memleketler	İthalat			İhracat		
	1929	1936	1937	1929	1936	1937
İngiltere	1.054.847	555.710	541.295	22.614	23.295	44.417
Fransa	969	3.148	15.751	493.873	291.367	284.459
Almanya	128616	48.201	66.749	467.886	190.997	111.007
Belçika - Lüksemburg	215.680	42.236	21.029	494.913	362.880	447.274
Amerika B. D.	26.917	1.283	2.346	43.259	21.742	340.809
Yekûn	1.427.029	650.578	647.170	1.522.545	890.281	1.227.966

Bu vesile ile dünya demir ve çelik ticaretinde ihracatı tanzim maksadile 1933 senesinde tesis edilmiş bulunan enternasyonal demir satış kartelinin umum ticaretteki hisse ve nüfuzunu

gözden geçirmek caiz olur. 1933 ile 1937 senelerinde'ki bu kartel (İ. R. G.) 2,4 ile 3,2 milyon ton arasında büyük demir mamulâtı ithal etmiştir. Halbuki 1927 senesinde yalnız İngilterenin aynı nevi mamulât ithalâtı 4,2 milyon tonu bulmuştu. Bundan dolayı dünya demir ve çelik ticaretinin tahminen % 80 ni yani 1933 te 9,1 ve 1937 senesinde 15 milyon tonu enternasyonal demir satış karteline mensup olmıyan memleketlere ait olup büyük miktardaki demir ticaretinin ancak % 20 sini elinde tutan kartel ile kolayca rekabet edebilmektedir. Buna rağmen dünya piyasasını tanzim ve fiyatların fazla tahavvülünü veya inmesini tahdit işinde (İ. R. G.) nin büyük bir hizmeti mevcuttur. Aşağıdaki cetvel (İ. R. G.) ye mensup memleketlerin 1933-37 seneleri zarfında büyük demir mamulâtındaki ithalâtını göstermektedir. (1000 metrik ton üzerinden).

Seneler	Almanya	İngiltere	Fransa	Belçika	Avus.	Çeko-Slov.	Polnya	Macar.	Yekûn
1933	903,7	925,1	239,4	311,2	40,0	27,7	27,5	6,2	2480,8
1934	1342,3	1319,3	178,6	320,9	39,5	30,3	34,9	5,7	3271,5
1935	625,9	1104,9	151,0	302,1	52,0	27,3	48,3	69,8	2381,3
1936	501,9	1423,7	156,5	404,9	50,8	42,7	57,6	99,6	2737,7
1937	532,5	1943,8	148,4	409,4	56,4	61,3	54,1	21,9	3227,8

İkinci derece müstahsilleri demir ve çelik ihracatı

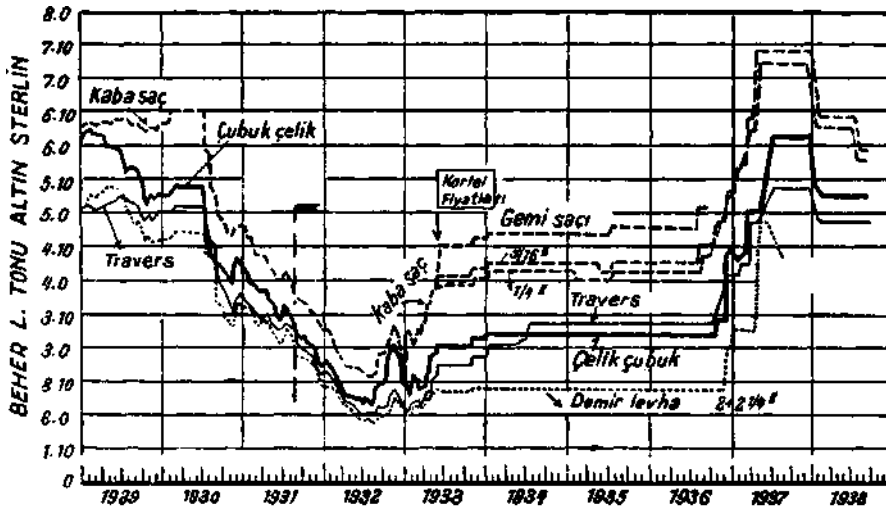
Avusturya	3,086	600	294	17.491	33.584	64.411
Çeko - Slovakya	1.081	267	935	51.467	7.509	13.924
İsveç	66	—	—	29.100	24.617	28.729
Polonya	39.197	36.933	26.870	2.074	7	3.829
İtalya	40.220	24.714	39.830	76	2	—
Holanda	1.885	2.800	802	14.179	13.812	952
S. Rusya	5.000	—	7.068	—	4	4.393
Macaristan	513	191	396	63.071	43.152	27.783
Japonya	166.303	207.714	300.000	243	12.048	14.000
Mancuko	—	3.849	3.738	—	137.849	132.049
Hindistan	9.621	18.445	35.970	—	—	—
Kanada	45.790	6.848	8.000	931	63.093	65.500
Umumî yekûn	1.739.791	952.939	1.071.073	1.701.177	1.225.958	1 580.644

Beynelmîl demir satış fiyatlarına gelince son 5 sene zarfında fiyatlar bir misli yükselmiştir. Meselâ çelik çubuğun beher tonu 1933 te vasatı olarak 3 altın sterlin iken 1937 senesinde 6 altın sterline çıkmıştır. Binaenaleyh 1937 fiyat durumu ticaretin kalkınma seneleri olan 1928/29 seviyesini bulmuştur. Fiyatların yükselmesine talebin çoğalması ile beraber beynelmîl demir

kartelinin fiyatlarını fazla düşmesine karşı aldığı tedbirler amil olmuştur. Bu tedbirlerin asıl amacı piyasa ve konjonktür bakımından sönük zamanlarda bile aksi hareketlerin kuvvetini tenkisten ibarettir.

(Demir ve çelik mamulâtının fiyat münhanisi).

1929-1938 SENELERİNDE PİYASA FİYATLARI

Son istatistiki mamulâta göre müşteri memleketlerin ellerindeki demir ve çelik ihtiyatının azalması ve siyasî havada nisbî bir sükûnet hu-

şule gelmesi, piyasa vaziyetine bir istikrar vaatmekte ve işlerin iyileşmeğe doğru yol tuttuğu ümidini uyandırmaktadırlar.